

1973 YILINDAN GÜNÜMÜZE ÇANAKKALE SAVAŞLARI GELİBOLU TARİHİ ALANI'NDA DEĞİŞEN KORUMA STATÜLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ¹

Didem DAĞLI* - Okan YAŞAR**

Öz

Bu çalışma; Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı'nda bulunan doğal, tarihi, arkeolojik ve askeri varlıkların korunmasına yönelik değişen koruma statülerine ilişkin ziyaretçi görüşlerini çeşitli değişkenler açısından incelemesini amaçlamaktadır. Araştırmanın modelini tarama (survey) yöntemi oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında ziyaretçilerin Tarihi Alanda uygulanan koruma statülerine yönelik bilgi, görüş ve farkındalık düzeylerini belirlemek amacıyla nicel araştırma yöntemlerinden anket uygulanmıştır. Araştırma evrenini Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı'nı ziyaret eden yerli ziyaretçiler oluşturmaktadır. Yılda yaklaşık bir milyon ziyaretçi çeken Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanını ziyaret eden 400 ziyaretçinin araştırmanın örneklemini oluşturması uygun bulunmuştur. Tarihi Alana gelen ziyaretçi örnekleminin belirlenmesinde, basit rastlantısal (olasılıklı) örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Anketler, 2023 yılı yaz aylarında gerçekleştirilmiştir. Anket çalışması ziyaretçilerle yüz yüze görüşülerek yapılmıştır. Yapılan anketlerden elde edilen verilere göre ziyaretçilerin Tarihi Alanda uygulanan koruma statülerine yönelik farkındalık düzeylerinin 3,67 ortalamaya sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu düzey; "Yüksek" bir seviyedir. Bu sonuç aynı zamanda Tarihi Alanda uygulanan koruma statülerine yönelik ziyaretçilerin bilgi, görüş ve farkındalık düzeylerinin yeterli seviyede olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda ziyaretçiler, Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı yeni koruma statüsünün Milli Park olduğu döneme nazaran Tarihi Alanın sorunlarının çözümünü hızlandırdığı, bütçe, ekipman ve personel bakımından daha fazla imkana kavuşmasına imkân tanıdığı yönündeki maddelere de olumlu yanıtlar vermişlerdir. Bu durum ziyaretçilerin Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı'nda bulunan doğal, tarihi, arkeolojik ve askeri varlıkların korunmasına ilişkin görüş ve farkındalıklarının yeterli olduğu ve yeni koruma statüsünün neticelerinden memnun kaldıkları sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte Tarihi Alana yönelik yasal düzenlemeler ve kanunların bilinip bilinmemesi ile ilgili maddelere ziyaretçiler "orta" seviyede olumlu cevaplar vermişlerdir. Bu durum ziyaretçilerin yasal düzenlemeler hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı, Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı, Uzun devreli gelişme planları, Stratejik planlar, Farkındalık.

Investigation of The Views on The Changing Conservation Statuses in The Gallipoli Historical Area of The Çanakkale Wars From 1973 to The Present in Terms of Various Variables

Abstract

This study aims to examine the views of visitors regarding the changing conservation status to protect of natural, historical, archaeological and military assets in the Gallipoli Historical Site of Dardanelles Wars in terms of various variables. The model of the study is the survey method. Within the scope of the study, for the purpose of determine knowledge, view and the levels of awareness of the visitors towards conservation status in the historical

¹ Bu araştırma; Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nde tamamlanan "1973 Yılından Günümüze Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı'nda Değişen Koruma Statülerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi" adlı yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

* Gelibolu Mehmet Akif Ersoy Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Coğrafya Öğretmeni, didemsavuran1@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0002-1636-0468>

** Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı, okanyasar70@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-8881-4639>

site, questionnaire was applied with quantitative research methods. The research population consist of local visitors visiting the Gallipoli Historical Site of the Dardanelles Wars. It was approved to constitute the sample of the study by 400 visitors who visited the Gallipoli Historical Site of the Dardanelles Wars which attracts approximately one million visitors in a year. In determining the sample of visitors who visited the historical site, simple random (probabilistic) sampling method was used. The questionnaires were conducted in the summer of 2023. The questionnaire study was conducted by face-to-face interviews with the visitors. According to the data obtained from conducted questionnaires, it was determined that the level of awareness of the visitors about the conservation status applied in the historical site had an average of 3.67. This level is a "high" level. This result also shows that the level of knowledge, view and awareness of the visitors regarding the conservation status applied in the historical site is at a sufficient level. At the same time, the visitors reply in the affirmative to the subjects about the new conservation status of the Gallipoli Historical Site of the Dardanelles Wars accelerated the solution of the problems of the historical site compared to the period when it was a National Park and allowed it to have more opportunities in terms of budget, equipment and staff. In this case, it was concluded that the visitors' views and awareness towards of the protection of natural, historical, archaeological and military assets in the Gallipoli Historical Site of the Dardanelles Wars were sufficient and that they were satisfied with the results of the new conservation status. However, visitors reply in the affirmative at "moderate" level to the subjects related to legal regulations and whether the laws are known or not. This situation revealed that the visitors didn't have enough information about legal regulations.

Keywords: Gallipoli Peninsula Historical National Park, Dardanelles Wars Gallipoli Historical Site, Development plans, Strategic plans, Awareness.

1. Giriş

Tarihi ve kültürel varlıklar yerel bir anlam ifade etmekle birlikte ulusal bir anlam da taşımaktadır. Bununla birlikte insanoğlunun ortak değerlerini simgelediğinden evrensel bir değer olarak da görülmektedir (Ekinci, 2007). İçinde yaşadığımız 21. yüzyılda artarak devam eden çevre sorunları, küresel gündemi meşgul eden konuların başında gelmektedir. Yaşanan savaşlar, yoksulluk, açlık ve doğal afetler sonrası meydana gelen yıkımların yanında, insanoğlunun atalarından miras kalan tarihi ve kültürel değerler de yok olmaya yüz tutmaktadır. Tarih boyunca toplumların muhtelif alanlarda oluşturduğu tarihi ve kültürel değerlerin korunması da, yaşadığımız çağda tüm ulusların ortak amacı olarak görülmelidir (Görgülü, 2007).

Turist sayısının gün geçtikçe artması ve bazı bilinçsiz kullanımlar neticesinde doğal, tarihi ve kültürel değerler zarar görmektedir. Bu anlamda her geçen gün "sürdürülebilir kullanım" kavramı önem kazanmaktadır. Kültürel mirası meydana getiren doğal sitler, tarihi sitler, kentsel sitler, arkeolojik yöreler, anıtlar ve kalıntılardan oluşan kültürel mirasın kanunlar aracılığıyla koruma altına alınması gerekmektedir (Doğaner, 2003, s.2).

Toplumun büyük bir kesiminin yararlanması ve kültürel devamlılığın sağlanması için taşınmaz kültür varlıklarının çeşitli koruma statüleriyle korunarak gelecek kuşaklara aktarılması, kamusal değer içeren ve kamu yararına sürdürülmesi gereken bir harekettir (Keskinok, 2006). Bu anlamda koruma zaruri bir durum ise korumaya yönelik müdahaleler bir sosyal sorumluluğu meydana getirmektedir (Bademli, 2005, s.1). Bu sorumluluk, taşınmaz kültür varlığının sadece bulunduğu toplumda değil bütün insanlığın sorumluluğunda bulunması nedeniyle evrensel bir nitelik kazanmaktadır (Levent, 2011).

Savaş alanları, hiç şüphesiz tarihi, kültürel ve askeri öneme sahiptir. Savaş alanlarının sahip olduğu siperler, kaleler, mevziler, karargahlar, surlar, anıt mezarlar, savaş aletleri, hastaneler ve müzeler mekânsal çekicilikleri meydana getirirken; savaş yıl dönümü, kurtuluş yıl dönümü ve barış antlaşması yıl dönümü günleri de olaysal çekicilikleri meydana getirmektedir (Doğaner, 2006, s.3). Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı, koruma yaklaşımı anlamında süreç içerisinde çeşitli koruma statülerinin uygulandığı önemli destinasyonlardan biridir. Sahip olduğu doğal, tarihi, arkeolojik ve askeri varlıkları ile ender olma özelliği taşıyan Tarihi Alanın korunması, yönetimi, tanıtılması, iyileştirilmesi, geliştirilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması için farklı koruma statülerinin tercih edilmesi

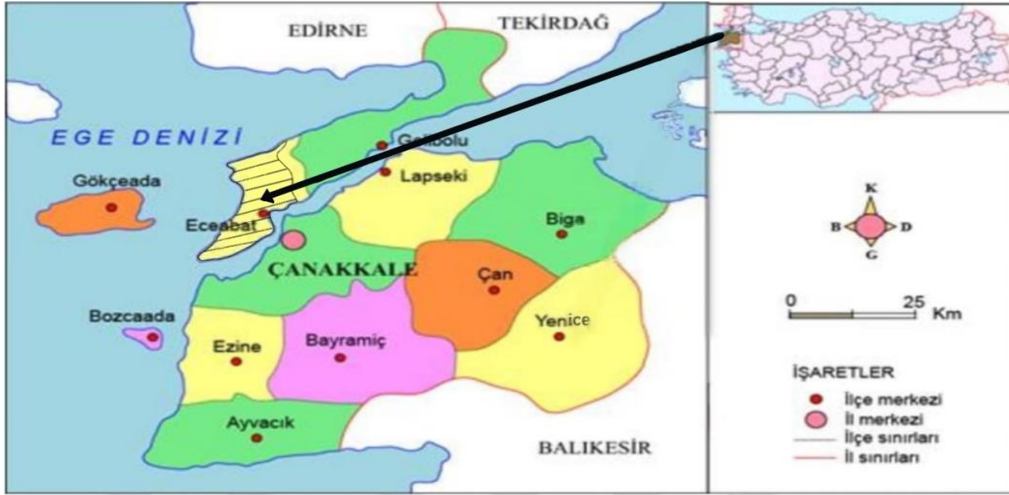
zorunluluğu doğmuştur. Ülkemizde tarihi süreç içerisinde muharebe alanı olarak koruma kapsamına alınan az sayıdaki savaş alanlarından biridir.

1.1. Çalışma Alanı ve Değişen Koruma Statüleri

Gelibolu Yarımadası, Asya ve Avrupa kıtalarının birbirine en çok yaklaştığı sahada konumlanmıştır. Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı; Çanakkale ili, Eceabat ilçesi sınırları içerisinde, Gelibolu Yarımadası'nın güney ucunda yaklaşık 33.500 hektarlık bir alanda yer almaktadır. Tarihi Alan; kuzeyde Gelibolu ilçesi, güneyde Morto Koyu-Seddülbahir hattı, doğuda Çanakkale Boğazı ve batıda Ege Denizi ile çevrilidir. Gelibolu Yarımadası, yer yer daralıp genişleyen 80 km uzunluğunda bir yarımada olup Doğu Trakya'nın güneybatıya uzanan kolunu teşkil eder (Şekil 1). Tarihi Alan içerisinde Eceabat ve buna bağlı sekiz köy yerleşmesi bulunur. Bu köyler; Büyükanafarta, Küçükkanafarta, Kilitbahir, Kocadere, Alçıtepe, Behramlı, Bigalı ve Seddülbahir'dir (Şekil 2).

Şekil 1

Çalışma Alanı Lokasyon Haritası

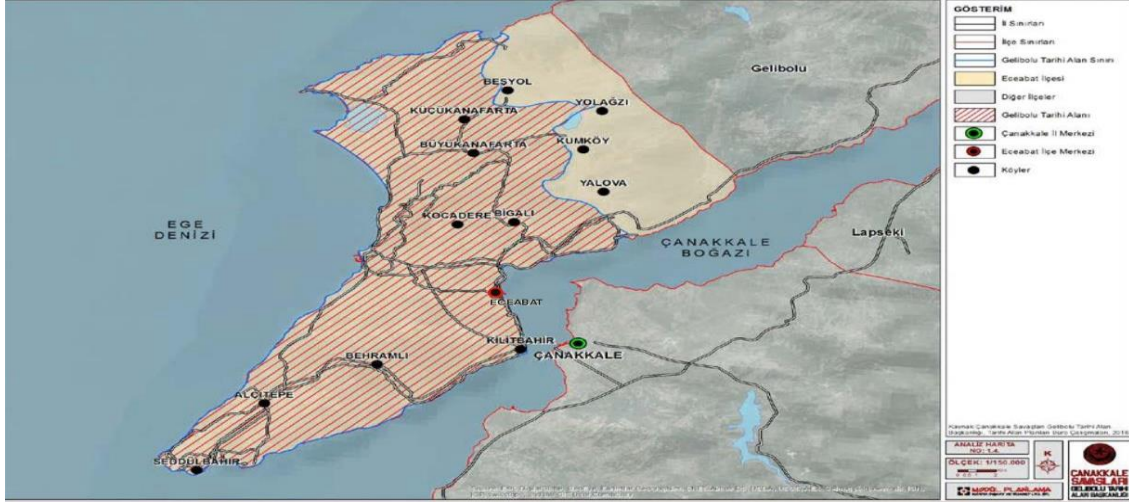
Gelibolu Yarımadası, coğrafi konumu itibariyle Antik Çağ'dan itibaren birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Gelibolu Yarımadası, asırlar boyunca birbirinden oldukça farklı üç coğrafi sahanın (Balkanlar, Ege, Anadolu) kesişim noktasında yer almıştır. Bununla beraber Yarımada, bu üç sahanın yakınlaşma devirlerinde, deniz ticaretinin kontrol noktası niteliğine sahip olmuştur. Bu öneminden dolayı Erken Bronz Çağı'ndan günümüze kadar yerleşilmiş, kavimlerin geçiş alanı ve barış dönemlerinde de tampon bölge işlevi görmüştür (Özbek, 2008; Yaşar, 2001). Buna ilaveten; dünya tarihinde emsalsiz kara ve deniz savaşlarına tanık olan ve savaşın izlerini üzerinde hala barındıran bu bölge eşsiz doğal, tarihi, arkeolojik ve askeri değerleri ile dünyanın sayılı alanlarından biri olma özelliğini taşımaktadır.

Gelibolu Yarımadası'nın güneyi, önce Bakanlar Kurulunun 26.05.1973 tarih 7/6477 sayılı kararı ve Orman Bakanlığının önerisiyle orman rejimine alınmıştır. Daha sonra bilhassa doğal, tarihi ve askeri özelliklerinden dolayı 22.11.1973 tarihinde milli park olarak ilan edilmiştir (Erbey, 2018, s.290). 1997 yılında ise Tarihi Alan, Birleşmiş Milletler Dünya Koruma Birliği Örgütü (IUCN) tarafından korunan alanlar listesine eklenmiştir. 25 Temmuz 1994 tarihinde yaşanan orman yangınından sonra hem parkla ilgili sorunlara çözüm getirmek hem de milli parka gelen yerli ve yabancı ziyaretçi sayısının artması ile bu savaş alanının "Gelibolu Barış Parkı" olarak düzenlenmesi için 1997 yılında uluslararası fikir ve tasarım yarışması yapılmıştır (Doğaner, 2013, s.250). Bu kapsamda 2000 tarih ve 4533 sayılı "Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Kanunu" çıkarılmıştır. Bu Kanun, ülkemizde bir milli parka özel olarak çıkarılmış ilk Kanun olması itibariyle önem arz etmektedir. Bahsi geçen Kanun çerçevesinde milli

parkın korunması, geliştirilmesi, yönetimi ve tanıtılması amacıyla 2003 yılında onaylanan “Uzun Devreli Gelişme Planı” devreye girmiştir. Bu plana göre hazırlanan projeler, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından uygulamaya konulmuştur. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü ve Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Müdürlüğü'nün sürdürdüğü çalışmalarla Tarihi Alanın bugünkü görünümüne gelmesine önemli ölçüde katkı sağlamıştır.

Şekil 2

Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı sınırları

Kaynak: (ÇATAB, 2017c, s.8)

29 Nisan 2013 tarihinde Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından Gelibolu Tarihi Alanı Uzun Devreli Gelişim Revizyon Planı onaylanarak tarihi sit koruma program alanları, özgün doğa kesimleri program alanları, hassas koruma bölgeleri, sürdürülebilir kullanım bölgeleri, kontrollü kullanım bölgeleri, eko-turizm alanları, kentsel ve kırsal gelişme alanları belirlenmiştir (Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı [ÇATAB], 2017a, s.6).

Çanakkale Deniz ve Kara Savaşları'nın meydana geldiği Tarihi Alanın doğal, tarihi ve kültürel değerlerinin bütüncül bir şekilde ele alınıp yeniden düzenlenmesi ve yönetilmesi hususunda faaliyetleri gerçekleştirmek amacıyla, 28.06.2014 tarih ve 29044 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 6546 sayılı “Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı Kurulması Hakkında Kanun” ile Tarihi Alanın “Milli Park” vasfı kaldırılmıştır (ÇATAB, 2016, s.26). 2014 tarih ve 6546 sayılı “Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı Kurulması Hakkında Kanun” Tarihi Alana yönelik çıkarılmış en son kanundur. Daha sonra bu Kanun'un adı; “Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı Hakkında Bazı Düzenlemeler Yapılmasına Dair Kanun” olarak değiştirilmiştir. 6546 sayılı Kanun'da Tarihi Alanın yönetiminden sorumlu olarak tesis edilecek Tarihi Alan Başkanlığı'nın görev ve yetki alanları tanımlanmıştır. Alan Başkanlığı, kendi içerisinde özerk bir yapıya sahiptir. Bu Kanun, Tarihi Alanın korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından mevcut koruma yasasını tamamlayıcı özelliktedir.

Tarihi Alanın bütüncül olarak korunması, sosyal, kültürel ve ekonomik canlılığının desteklenmesi, ulusal ve uluslararası toplum tarafından anlaşılmasının sağlanması ve bir eğitim kaynağı olarak kullanılmasının özendirilmesi, alanın tüm varlık değerlerinin muhafaza edilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması amaçlanarak, Tarihi Alan Planları ve Alan Yönetim Planları hazırlanmıştır. Daha önce uygulamaya konulan Uzun Devreli Gelişme Planlarından (UDGP) çok farklı ve çok daha kapsamlıdır. Uzun devreli gelişme planlarının uygulandığı dönemde Tarihi Alanda tabiat alanlarının korunmasına öncelik verilmesi, bütüncül koruma hususunda UDGP'leri yetersiz bırakmıştır. Alan

Başkanlığı kurulduktan sonra uygulanan Tarihi Alan Planları ise yaşanan sorunlara daha hızlı çözüm getirmiş ve Tarihi Alana bütüncül bir yaklaşımla koruma sağlamıştır (ÇATAB, 2016a, s.14). Böylece Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı yeni koruma statüsü ve stratejik planlarıyla koruma kullanma dengesi çerçevesinde alanın değerlerini yaşatma ve ziyaretçilerine en iyi hizmeti verme bakımlarından yeni bir organizasyona ve yönetim anlayışına sahip olmuştur.

6546 Sayılı Kanun ile Çanakkale Savaşları'nın günümüzde bile süregelen etkilerinin gelecek kuşaklara aktarılabilmesi ve Tarihi Alanın önemine uygun bir şekilde korunması için yapılacak çalışmaların ve projelerin daha verimli ve koordineli yürütülmesi amaçlanmıştır (ÇATAB, 2016, s. 26). Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı (ÇATAB) kurulduktan sonra yönetimsel, planlama ve sorunların çözümü bakımından hareket alanı genişlemiş, çok başlılık sorunu ortadan kalkmış ve karar alma süreci hızlanmıştır. Alan Başkanlığının kurulmasıyla birlikte Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı 1/50.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı ve eki olan 1/25.000 ölçekli Tarihi Alan Planları 19.06.2017 tarih ve 3715 sayılı Bakanlık Makamı Olur'u ile kabul edilmiştir (ÇATAB, 2017b, s.28).

1973 yılından günümüze Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı'nı korumaya yönelik yapılan yasal ve diğer düzenlemelerin kronolojisi Tablo 1'de verilmektedir.

Tablo 1

Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı'nın Planlanma Süreci

1	<ul style="list-style-type: none"> Orman Bakanlığı'nın önerisiyle Gelibolu Yarımadası'nda yaklaşık 33.500 hektarlık alan, 26.5.1973 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından "ORMAN REJİMİNE" alınmıştır. 02.11.1973 tarihinde Alan MİLLİ PARK olarak (Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı) ilan edilmiş ve "Uzun Devreli Gelişme Planı (UDGP)" yürürlüğe konmuştur.
2	<ul style="list-style-type: none"> 1980 yılından sonra Kültür Bakanlığı 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası kapsamında Tarihi Milli Park çok yönlü sit alanı olarak tescil edilmiştir.
3	<ul style="list-style-type: none"> 1981 yılında Tarihi Milli Park (TMP) için 1/25.000 ölçekli "Çevre Düzeni Nazım İmar Planı" hazırlanmış ve onaylanmıştır. Bu plan 1980 tarihli UDGP'nin yerine geçemeyeceği halde önce onunla birlikte daha sonra ise onun yerine kullanılmaya başlanmıştır.
4	<ul style="list-style-type: none"> 1992 yılında Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu (KTVKK) tarafından TMP içinde sit alanlarını ayırtmış ve derecelendirmiştir.
5	<ul style="list-style-type: none"> 1994 yılında Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı kapsamında Türkiye'nin ilk uluslararası fikir ve tasarım yarışması düzenlenmiştir.
6	<ul style="list-style-type: none"> 1997 yılında Tarihi Milli Park Birleşmiş Milletler Dünya Koruma Örgütü tarafından (IUCN) "Korunan Alanlar" listesine alınmıştır.
7	<ul style="list-style-type: none"> 1999 yılında ODTÜ bünyesinde Prof. Dr. R. Raci Bademli yönetiminde Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı (Barış Parkı) Planlama ve Danışma Bürosu oluşturulmuş ve planlama sürecine girilmiştir.
8	<ul style="list-style-type: none"> 2000 tarih ve 4533 sayılı "Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Kanunu" yürürlüğe girmiştir (Türkiye'deki bir milli parka özel olarak çıkarılmış ilk kanundur).
9	<ul style="list-style-type: none"> 2003 yılında 1/25.000 ölçekli Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı, Uzun Devreli Gelişme Planı (UDGP) yürürlüğe girmiştir.
10	<ul style="list-style-type: none"> 2013 yılında Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Uzun Devreli Gelişim Revizyon Planı onaylanmıştır. Revizyonda tarihi sit koruma program alanları, özgün doğa kesimleri program alanları, hassas koruma bölgeleri, sürdürülebilir kullanım bölgeleri, kontrollü kullanım bölgeleri, eko-turizm alanları, kentsel ve kırsal gelişme alanları belirlenmiştir

- 11
- 2014 yılında "Çanakkale ve Gelibolu 1. Dünya Savaşı Alanları" başlığı ile UNESCO tarafından Dünya Kültürel Miras Geçici Listesi'ne kabul edilmiştir.
  - 2014 tarih ve 29044 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 6546 sayılı "**Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı Kurulması Hakkında Kanun**" kapsamında; Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Müdürlüğü kaldırılarak Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı kurulmuş ve Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı'nın sınırları belirlenmiştir.
- 12
- Bu Kanun'la 1973 tarih ve 7/6477 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile milli park olarak belirlenen alanın **Milli Park Vasfı** (Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı) kaldırılmıştır.
  - 6546 sayılı Kanun'a göre, alanda her tür ve ölçekte plan hazırlanması çalışması Başkanlık tarafından yürütülmekte ve Bakanlık tarafından onaylanmaktadır. Bu doğrultuda, 19.06.2017 tarih ve 3715 sayılı Bakanlık Olur'u ile Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı 1/50.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı ve eki olan 1/25.000 ölçekli **Tarihi Alan Planı** onaylanmıştır. Kanunlarla birlikte hazırlanmış olan planlar ve yürütülen plan çalışmaları, alanın paydaşları ile korunması ve yönetilmesi için gerekli yasal düzenleyici çerçeveyi sunmaktadır.
  - Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı **Yönetim Planı** 07.12.2022 tarih ve 28375 sayılı Başkanlık Olur'u ile onaylanıp yürürlüğe girmiştir. Alan Yönetim Planı, Tarihi Alanın bütüncül bir biçimde (çok paydaşlı yapısının da katılımı ile) korunması ve yönetilmesine olanak sağlamayı hedefleyerek 6546 sayılı Kanun ile alanın sorumlu kuruluşu olan Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığının yürüteceği çalışmalar için bir rehber olmayı amaçlamıştır.

Kaynak: (ÇATAB, 2017b, s.28; Erbey, 2018, s.293)

6546 Sayılı Kanun, Tarihi Alan Planları ve Yönetim Planları yapmayı gerektirmiştir. Bu durum Tarihi Alanda birtakım kısıtlamalar getirmekle beraber kat irtifası, imar yasakları, köklü bitkilerin dikilmesinin yasaklanması vb doğal, tarihi, arkeolojik ve askeri değerlerin korunmasını sağlamaktadır. Böylece muharebe izlerinin gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde taşınması sağlanırken diğer taraftan da Tarihi Alanın silüeti koruma altına alınmıştır. Alan Başkanlığı kurulduktan sonra yönetsel, planlama ve sorunların çözümü bakımından hareket alanı genişlemiştir. Çok başlılık sorunu ortadan kalkarak karar alma süreci hızlanmıştır. Tarihi Alanda yapılan çevre düzenlemeleri, organizasyonlar, çeşitli projeler kapsamında yapılan faaliyetler Tarihi Alana gelen yerli ve yabancı ziyaretçi sayısının artmasını sağlamıştır. Bu plan ile Tarihi Alanın bütüncül bir şekilde ele alınıp planlanması; kale, cephe, mevzi, tabya, siper, şehitlik gibi ziyaret alanlarının aslına uygun bir vaziyette restorasyonunun yapılması, Çanakkale Savaşları'nın manevi ruhunu sergileyecek animasyon, belgesel, kitap gibi görsel ve işitsel yapıtların yapılması ve ziyaretçilerin bunlardan en iyi şekilde yararlanması yeni koruma statüsünün amaçları arasındadır (ÇATAB, 2016, s.14).

1.2. Araştırmanın Amacı ve Araştırma Soruları

Bu çalışmada; 1973 yılından günümüze Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı'nda değişen koruma statülerine ilişkin ziyaretçi görüşlerinin çeşitli değişkenler çerçevesinde incelenmesini amaçlamaktadır. Toplumsal, siyasi ve ekonomik faktörlerin baskısı karşısında doğal, tarihi, arkeolojik ve askeri değerlerin korunmasının önemi her geçen gün artmaktadır. Buna bağlı olarak koruma yaklaşımları da gelişim ve çeşitlilik göstermektedir. Özellikle bu tür alanların doğal, tarihi, arkeolojik ve askeri varlıklarının korunması, tanıtılması ve sürdürülebilir kullanımının sağlanmasına yönelik uygulanan koruma yaklaşımlarının benzer diğer alanlar için de önemli bir model oluşturacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla bu araştırma, Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı'nda sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde değişen koruma statüleri getirilerinin ziyaretçi görüşleri çerçevesinde incelenmesini amaçlamaktadır.

Bu çalışmanın problem cümlesi; "Ziyaretçilerin Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı koruma statülerine yönelik bilgi, görüş ve farkındalık düzeyleri bazı değişkenlere (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, aylık gelir ve ziyaret sayısı) göre istatistiki açıdan ne düzeyde farklılaşmaktadır?"

Bu araştırma; ziyaretçilerin Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı'nın geçmişini, bugünü ve geleceğini anlaması ve milli bir bilincin oluşması bakımından önem arz etmektedir. Bununla birlikte ziyaretçilerin doğal, tarihi, arkeolojik ve askeri değerlere yönelik farkındalıklarının artırılması,

değerlerin korunması ve sürdürülebilirlik ilkesi çerçevesinde kullanımının sağlanması açısından önem arz etmektedir. Çalışma, ankete katılan ziyaretçilerin Tarihi Alana ilişkin bilgi, görüş ve farkındalıklarını ortaya koyarak, farkındalıklarının daha da artması için ne tür çalışmalar yapılabileceği hususunda araştırmacılara yol göstermesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada yukarıdaki amaçlar çerçevesinde aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranacaktır:

1. Ziyaretçilerin Tarihi Alanda yer alan doğal, tarihi, arkeolojik ve askeri değerlerin korunmasına yönelik değişen koruma statülerine ilişkin farkındalıkları ne düzeydedir?
2. Ziyaretçilerin cinsiyetleri ile Tarihi Alanda yer alan doğal, tarihi, arkeolojik ve askeri değerlerin korunmasına yönelik değişen koruma statülerine ilişkin farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Ziyaretçilerin yaş düzeyi ile Tarihi Alanda yer alan doğal, tarihi, arkeolojik ve askeri değerlerin korunmasına yönelik değişen koruma statülerine ilişkin farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Ziyaretçilerin eğitim durumu ile Tarihi Alanda yer alan doğal, tarihi, arkeolojik ve askeri değerlerin korunmasına yönelik değişen koruma statülerine ilişkin farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
5. Ziyaretçilerin gelir durumu ile Tarihi Alanda yer alan doğal, tarihi, arkeolojik ve askeri değerlerin korunmasına yönelik değişen koruma statülerine ilişkin farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
6. Ziyaretçilerin Tarihi Alana ziyaret sayısı ile Tarihi Alanda yer alan doğal, tarihi, arkeolojik ve askeri değerlerin korunmasına yönelik değişen koruma statülerine ilişkin farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

2. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma evreni ve örnekleme ele alınmış; araştırmadan elde edilen verilerin nasıl çözümleneceği ve analiz edileceği açıklanmıştır.

2.1. Araştırma Modeli

Araştırmanın modelini tarama (survey) yöntemi oluşturmaktadır. Tarama yöntemi, geçmişte olan veya şu anda var olan bir durumu olduğu biçimiyle betimlemeyi amaçlayan bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır (Karasar, 2016). Kullanılan yöntem için amaca uygun olarak veri toplama araçları geliştirilmiş ve gerekli veriler toplanmıştır. Verilerin toplanması amacıyla nicel araştırma yöntemlerinden biri olan 5'li likert tipi anket hazırlanmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı'nı ziyaret eden *yerli ziyaretçiler* oluşturmaktadır. Alana gelen ziyaretçi sayısının yüksek olması ve bu kadar büyük bir kitleye anket uygulamanın zorluğu dikkate alınarak, araştırma örneklemini evreni temsil edebilecek ideal sayıdaki ziyaretçiden oluşması uygun görülmüştür. Sözü edilen evren içerisinde, standart hatası hesaplanan örneklem alma yoluna gidilmiştir. Bu çerçevede %95 güvenilirlik düzeyine başka bir ifadeyle %5 standart hatasına göre örneklem analizi yapılmıştır (Özdamar, 2003, ss.116-118). Yılda yaklaşık bir milyon ziyaretçi çeken Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanını ziyaret eden 400 ziyaretçinin çalışmanın örneklemini oluşturması uygun bulunmuştur. Örnekleme belirlemek için uygulanan formül sadece anket uygulanacak ziyaretçi sayısını belirlemek için kullanılmıştır (Yazıcıoğlu & Erdoğan, 2004, s.50). Tarihi Alana gelen ziyaretçi örnekleminin belirlenmesinde, basit rastlantısal (olasılıklı) örnekleme

yönteminden yararlanılmıştır. Evrende bulunan her ziyaretçinin örneğe seçilme şansı birbirine eşit olacağından sözü edilen örneklem yöntemi seçilmiştir. Örnekleme oluşturan ziyaretçilerin demografik özellikleri Tablo 4'te verilmektedir.

2.3. Araştırma Süreci

Araştırmada öncelikle problemin varlığı tespit edilmiştir. Devamında anket, problem cümlesi ve araştırma soruları ışığında şekillendirilmiştir. Araştırmanın amacına yönelik ziyaretçilerin bilgi, görüş ve farkındalıkları ölçmek için 5'li likert tipi anket formu hazırlanmıştır. Tarihi Alanda uygulanan koruma statülerine yönelik ziyaretçilerin bilgi, görüş ve farkındalık düzeylerini incelemek amacıyla toplam 400 ziyaretçi üzerinde araştırma gerçekleştirilmiştir. Daha geniş zaman periyodunda çalışabilmek ve farklı sosyoekonomik seviyedeki ziyaretçilerle anket yapılabilmesi gayesiyle anketler 2023 yılı yaz mevsiminde gerçekleştirilmiştir. Anket çalışması ziyaretçilerle yüz yüze görüşülerek yapılmıştır. Anketlerin uygulanma sürecinde ziyaretçilerin ankete katılmaları tamamen gönüllük esasına dayalı olarak yürütülmüştür.

2.4. Veri Toplama Araçları

Tarihi Alan ziyaretçilerinin bilgi, görüş ve farkındalıklarını belirleyen anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde ziyaretçilerin demografik özelliklerini belirleyen sorular yer alırken, ikinci bölümde ise 1973 yılından günümüze Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı'nda değişen yasal düzenlemelerin alana getirilerini ortaya çıkarmak için ziyaretçilerin düşüncelerini belirlemeye yönelik 26 madde bulunmaktadır. Bu maddeler oluşturulurken, hazırlanan veri toplama aracının kapsam, görünüş ve yapı geçerliliği için madde havuzu oluşturuldu ve oluşturulan bu madde havuzu için iki alan uzmanının görüşüne başvuruldu. Alan uzmanları yardımı ile madde seçimi yapıldı. Geliştirilmiş olan anket, ziyaretçilerden oluşan 50 kişilik gruba uygulanarak ön uygulaması yapılmış ve güvenilirliği ölçülmüştür. Anket sorularına ilişkin iç tutarlılığı hesaplamak için Cronbach's Alpha güvenilirlik analizi yapılmıştır. Yapılan güvenilirlik analizi sonucunda anketin Cronbach- α iç tutarlılık katsayısı (0.89) olarak hesaplanmıştır (Tablo 2). Bu sonuç anketin güvenilirliğinin yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Maddelerin güvenilirlik kat sayıları incelendiğinde 0.5-1 arasında bir sonuç çıktığı için madde çıkartılması ya da eklenmesine gerek duyulmamıştır. Özdamar (2004)'a göre bir anketin Cronbach's Alpha değeri 0.80 ile 1 arasında ise yüksek derecede güvenilirirdir.

Tablo 2

Tarihi Alanda Uygulanan Koruma Statülerine Yönelik Ziyaretçilerin Bilgi, Görüş ve Farkındalık Düzeyleri Puanına Ait Tanımlayıcı İstatistikler ve Ankete Ait Güvenirlik Sonucu

N (Frekans)	400
$\bar{X}$ (Ortalama)	3,67
Ss (Standart Sapma)	0,51
Median (Ortanca)	3,65
Minimum	2,42
Maksimum	4,96
Kurtosis (Basıklık)	-0,54
Skewness (Çarpıklık)	0,01
Cronbach's Alpha	0,89

Elde edilen verilere göre, katılımcıların ortalama puanı 3,67 olarak hesaplanmıştır. Verilerin dağılımı incelendiğinde, standart sapma değeri 0,51 olarak bulunmuştur. Medyan değeri ise 3,65'tür. Katılımcıların puanları arasında gözlemlenen minimum değer 2,42 iken, maksimum değer ise 4,96

olarak tespit edilmiştir. Bulgulara ilişkin dağılımın bir ölçüsü olan basıklık değeri -0.54 olarak hesaplanmış ve verinin nispeten düzgün bir dağılıma sahip olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, veri setinin çarpıklık değeri 0,01 olarak bulunmuştur, bu da dağılımın simetrik olduğunu göstermektedir (Tablo 2).

2.5. Verilerin Analizi

Anket sorularına verilen yanıtlar neticesinde ziyaretçilerin farkındalık düzeylerini ortaya çıkarmak için veri toplama aracında yer alan maddeler; 1.00-1.79 Kesinlikle Katılmıyorum, 1.80-2.59 Katılmıyorum, 2.60-3.39 Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum, 3.40-4.19 Katılıyorum, 4.20-5.00 Kesinlikle Katılıyorum aralıkları temel alınarak yorumlamaları yapılmıştır (Tekin, 1991). Yapılan her bir yorumlamanın “puan aralığı” karşılığı Tablo 3’te verilmektedir.

Tablo 3

Boyut Ortalamalarının Yorumlanmasında Kullanılan Puan Aralıkları ve Kazanımların Gerçekleşme Düzeyleri

Ortalama Puanı	Katılım Düzeyi	Eş Değer Düzey
1,00-1,79	Kesinlikle Katılmıyorum	Çok Düşük
1,80-2,59	Katılmıyorum	Düşük
2,60-3,39	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Orta
3,40-4,19	Katılıyorum	Yüksek
4,20-5,00	Kesinlikle Katılıyorum	Çok Yüksek

Araştırma kapsamında belirlenen faktöre uygulanacak testlerin parametrik ya da parametrik olmayan testler olduğunu belirleyebilmek için faktörlerin normal dağılım değerlerine bakılmıştır. Veriler IBM SPSS V23 ile analiz edilmiştir. Normal dağılıma uygunluk Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri ile incelenmiştir. İkili gruplara göre normal dağılan ölçek puanının karşılaştırılmasında Bağımsız iki örnek kapsamında t testi kullanılmıştır. Üç ve üzeri gruplara göre normal dağılmayan puanların karşılaştırılmasında Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Üç ve üzeri gruplara göre normal dağılan ve varyansları homojen olmayan puanların karşılaştırılmasında ise Welch testi kullanılmıştır. Üç ve üzeri gruplara göre normal dağılan ve varyansları homojen olan puanların karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanıldı ve çoklu karşılaştırmalar ise Duncan testi ile incelenmiştir. Anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak alınmıştır.

2.6. Araştırma Etiği

Veri toplama araçlarını uygulanmaya başlamadan önce Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Bilimsel Araştırma Etik Kurulu’na başvurulmuştur. İlgili Kurumun 30.03.2023 tarih ve 04/49 sayılı kararı ile etik kurulu onay belgesi verilmiştir. Ardından veri toplama sürecine geçilmiştir.

3. Bulgular

Bu bölümde, araştırmaya katılan ziyaretçilerin kişisel özellikleri ile ilgili bulgular açıklanmakta; anketten elde edilen veriler, araştırmanın amacı doğrultusunda istatistiksel yöntemler ile analiz edilerek yorumlarına yer verilmektedir.

3.1. Araştırmaya Katılan Tarihi Alan Ziyaretçilerinin Kişisel Özellikleri

Ankete katılan ziyaretçilerin %45,2’sini kadın ve %54,8’ini erkek ziyaretçiler oluşturmaktadır (Tablo 4). Elde edilen verilere göre ziyaretçilerin cinsiyete göre dağılımının dengeli olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo 4*Ankete Katılan Ziyaretçilerin Kişisel Özellikleri*

		Frekans	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	181	45,2
	Erkek	219	54,8
	Toplam	400	100,0
Yaş	18-21 Yaş	13	3,3
	22-30 Yaş	68	17,0
	31-40 Yaş	116	29,0
	41-50 Yaş	121	30,3
	51-60 Yaş	49	12,2
	61+ Yaş	33	8,2
	Toplam	400	100,0
Eğitim Durumu	İlkokul	22	5,5
	Ortaokul	26	6,5
	Lise	91	22,7
	Lisans	191	47,7
	Yüksek Lisans	59	14,8
	Doktora	6	1,5
	Diğer	5	1,3
	Toplam	400	100,0
Aylık Gelir	1.000-5.000 TL	28	7
	5.001-10.000 TL	61	15,3
	10.001-15.000 TL	102	25,5
	15.001-20.000 TL	138	34,5
	20.000 TL ve Üstü	71	17,7
	Toplam	400	100,0
Ziyaret Sayısı	1 defa	93	23,2
	2 defa	79	19,8
	3 defa	53	13,2
	4 ve üzeri defa	175	43,8
	Toplam	400	100,0

Ankete katılanların %3,3'ü 18-21 yaş grubunda, %17,0'si 22-30 yaş grubunda, %29,0'u 31-40 yaş grubunda, %30,3'ü 41-50 yaş grubunda, %12,2'si 51-60 yaş grubunda ve %8,2'si 61 ve üzeri yaş grubunda bulunmaktadır. Ankete katılan ziyaretçilerin %59,3'ü 31-50 yaş grubunda yer almaktadır (Tablo 4). Tablo incelendiğinde 31-40 ve 41-50 yaş grubundaki katılımcıların çoğunluğu teşkil ettiği görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde ziyaretçilerin genç ve orta yaş gruplarında ağırlık gösterdiği görülmektedir.

Ankete katılan ziyaretçilerin eğitim durumları incelendiğinde ziyaretçilerin %5,5'i ilkokul, %6,5'i ortaokul, %22,7'si lise, %47,7'si lisans, %14,8'i yüksek lisans, %1,5'i doktora, %1,3'ü de diğer eğitim seviyesine sahiptir. Tablo 4 incelendiğinde %47,7 oran ile lisans mezunu ziyaretçiler çoğunluğu

oluşturmaktadır. Yaygın kanaatin aksine Tarihi Alanın eğitim seviyesi yüksek kişilerce ziyaret edildiği anlaşılmaktadır.

Araştırma örneklemini oluşturan ziyaretçilerin aylık gelirleri incelendiğinde; %7'sinin aylık geliri 1.000-5.000 TL, %15,3'ünün aylık geliri 5.001-10.000 TL, %25,5'inin aylık geliri 10.001-15.000 TL, %34,5'inin aylık geliri 15.001-20.000 TL ve %17,7'sinin aylık geliri ise 20.000 TL ve üstü olduğu bilgisine ulaşılmaktadır. Ankete katılan ziyaretçilerin %52,2'si 15.000 TL ve üzeri aylık gelire sahiptir (Tablo 4). Tablo incelendiğinde %34,5 oran ile aylık gelir seviyesi 15.001-20.000 TL olan katılımcıların oransal açıdan ilk sırada yer aldığı dikkat çekmektedir.

Ankete katılan ziyaretçilerin Tarihi Alanı ziyaret etme sayıları incelendiğinde; %23,2'sinin 1 defa, %19,8'inin 2 defa, %13,2'sinin 3 defa ve %43,8'inin ise 4 ve üzeri olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Tablo 4). Bu çerçevede; %43,8 oran ile ziyaret sayısı 4 ve üzeri olan katılımcıların çoğunlukta olması dikkat çekicidir. Bu durum, Tarihi Alanın ülkemizde çekim etkisi en güçlü destinasyonlardan biri olduğuna işaret etmektedir.

3.2. Araştırmaya Katılan Tarihi Alan Ziyaretçilerinin Görüşlerine İlişkin Nicel Veriye Dayalı Bulgular

Tablo 5'te yer alan maddeler Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı'na yönelik uygulanan koruma statüleri ve kanunlar ile ilgili ziyaretçilerin bilgilerini ve Tarihi Alanda uygulanan koruma statülerinin alanın doğal, arkeolojik, tarihi ve askeri varlıklarını korumasına ilişkin görüş ve farkındalık düzeyini belirlemeyi amaçlamaktadır.

Tarihi Alanda uygulanan koruma statülerine yönelik ziyaretçilerin bilgi, görüş ve farkındalık düzeylerine ilişkin sonuçlar aşağıdaki maddelerde incelenmektedir (Tablo 5).

1. madde; ziyaretçilerin doğal, tarihi ve kültürel varlıkların zenginlik kaynağı olduğunun düşünülmesi ile ilgili farkındalık düzeyini sorgulamaktadır. Bu maddeye ilişkin farkındalık düzeyi 4,84 ortalamaya sahiptir. Ziyaretçilerin farkındalık düzeyi "**çok yüksek**" seviyede gerçekleşmiştir (Tablo 5). Bu sonuç, ziyaretçilerin doğal, tarihi ve kültürel varlıkları zenginlik kaynağı olarak gördüğünü ortaya koymaktadır.

2. madde; ziyaretçilerin doğal, tarihi ve kültürel değerlerin "milli park" statüsüyle yeterince korunduğuna yönelik farkındalığını belirlemeye yöneliktir. Bu maddeye ilişkin farkındalık düzeyi 3,84 ortalamaya sahiptir. Ziyaretçilerin farkındalık düzeyi "**yüksek**" seviyede gerçekleşmiştir (Tablo 5). Bu sonuç, ziyaretçilerin çoğunun doğal, tarihi ve kültürel varlıkların milli park statüsüyle korunduğu konusunda hemfikiridir.

3. madde; ziyaretçilerin "milli park" statüsüyle yapılan korumanın kapsamı ile ilgili bilgi düzeyini sorgulamaktadır. Bu maddeye ilişkin bilgi düzeyi 3,62 ortalamaya sahiptir. Ziyaretçilerin bilgi düzeyi "**yüksek**" seviyede gerçekleşmiştir (Tablo 5). Bu sonuç, ziyaretçilerin çoğunun milli park statüsüyle yapılan korumanın kapsamı ile ilgili bilgi düzeylerinin yeterli olduğunu ifade etmektedir.

4. madde; ziyaretçilerin Tarihi Alanla ilgili olarak yapılan yasal düzenlemeler hakkında bilgi düzeyini sorgulamaktadır. Bu maddeye ilişkin bilgi düzeyi 2,82 ortalamaya sahiptir. Ziyaretçilerin bilgi düzeyi "**orta**" seviyede gerçekleşmiştir (Tablo 5). Bu sonuç ziyaretçilerin çoğunun Tarihi Alanla ilgili yapılan yasal düzenlemeler ile ilgili bilgi düzeylerinin yeterli olmadığını ifade etmektedir. Tarihi Alan Başkanlığının Tarihi Alanın doğal, tarihi, kültürel ve askeri değerleri dışında, koruma statüleri ve bu çerçevede çıkarılan yasal düzenlemeler konusunda ziyaretçileri bilgilendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

5. madde; ziyaretçilerin korunan alanda Tarihi Alan Başkanlığının kurulmasına dair kanun ile ilgili bilgi düzeylerini sorgulamaktadır. Bu maddeye ilişkin bilgi düzeyi 2,75 ortalamaya sahiptir. Ziyaretçilerin bilgi düzeyi “orta” seviyede olduğu ortaya çıkmıştır (Tablo 5). Bu sonuç, ziyaretçilerin çoğunun Tarihi Alan Başkanlığının kurulmasına dair Kanun ile ilgili bilgi düzeylerinin yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

6. madde; ziyaretçilerin Tarihi Alana özgü yeni koruma statüsünün içeriği ile ilgili bilgi ve farkındalık durumunu sorgulamaktadır. Bu maddeye ilişkin bilgi düzeyi 3,03 ortalamaya sahiptir. Ziyaretçilerin bilgi düzeyi “orta” seviyede gerçekleşmiştir (Tablo 5). Bu sonuç, ziyaretçilerin Tarihi Alan Başkanlığı adıyla oluşturulan yeni koruma statüsünün içeriği ile ilgili bilgi ve farkındalık düzeylerinin yeterli olmadığını ortaya koymaktadır.

7. madde; ziyaretçilerin Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı koruma statüsünün alanın doğal, arkeolojik, tarihi ve askeri varlıklarının yeterince korumasıyla ilgili farkındalık düzeyini ölçmektedir. Bu maddeye ilişkin farkındalık düzeyi 3,67 ortalamaya sahiptir. Ziyaretçilerin farkındalık düzeyi “yüksek” seviyede gerçekleşmiştir (Tablo 5). Bu sonuç, ziyaretçilerin, Milli Park koruma statüsünün alanın doğal ve kültürel varlıklarını koruduğu düşüncesinde olduklarını ortaya koymaktadır.

8. madde; ziyaretçilerin Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı koruma statüsünün alanın doğal, arkeolojik, tarihi ve askeri varlıklarını koruması ve bu değerleri gelecek nesillere aktarması ile ilgili farkındalık düzeyini sorgulamaktadır. Bu maddeye ilişkin farkındalık düzeyi 4,04 ortalamaya sahiptir. Ziyaretçilerin farkındalık düzeyi “yüksek” seviyede gerçekleşmiştir (Tablo 5). Bu sonuç, ziyaretçilerin yeni koruma statüsünün Tarihi Alanın doğal, arkeolojik, tarihi ve askeri varlıklarını en iyi şekilde koruyacağı ve gelecek nesillere aktaracağı düşüncesinde olduklarını ortaya koymaktadır.

9. madde; ziyaretçilerin Tarihi Alan Başkanlığınca sürdürülen doğal, arkeolojik, tarihi ve askeri varlıkların korunmasına yönelik çalışmaların yeterli olup olmamasıyla ilgili bilgi düzeyini sorgulamaktadır. Bu maddeye ilişkin bilgi düzeyi 3,62 ortalamaya sahiptir. Ziyaretçilerin bilgi düzeyi “yüksek” seviyede gerçekleşmiştir (Tablo 5). Bu sonuç ziyaretçilerin Tarihi Alanda, Alan Başkanlığı’na sürdürülen çalışmaları yeterli bulduğunu ifade etmektedir.

10. madde; ziyaretçilerin Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı koruma statüsünün alanın uluslararası tanınırlığını yeterince sağlayıp sağlamadığı ile ilgili farkındalıklarını sorgulamaktadır. Bu maddeye ilişkin bilgi düzeyi 3,47 ortalamaya sahiptir. Ziyaretçilerin farkındalık düzeyi “yüksek” seviyede gerçekleşmiştir (Tablo 5). Bu sonuç, ziyaretçilerin çoğunun Milli Park koruma statüsünün alanın uluslararası tanınırlığını yeterince sağladığı konusunda fikir birliği içindedirler.

11. madde; ziyaretçilerin Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı yeni koruma statüsünün alanın uluslararası tanınırlığını yeterince sağlayıp sağlayamadığına ilişkin farkındalıklarını sorgulamaktadır. Bu maddeye ilişkin farkındalık düzeyi 3,63 ortalamaya sahiptir ve “yüksek” seviyede gerçekleşmiştir (Tablo 5). Bu sonuç, ziyaretçilerin çoğunun Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı yeni koruma statüsünün alanın uluslararası tanınırlığını sağladığı konusunda hemfikirdirler.

12. madde; ziyaretçilerin Tarihi Alanda bulunan ziyaret noktalarının şehitlerimizi hatırlatan ve yücelten önemli sembeler olduğu ile ilgili düşüncelerini sorgulamaktadır. Bu maddeye ilişkin tutum düzeyi 4,34 ortalamaya sahiptir. Ziyaretçilerin tutum düzeyi “çok yüksek” seviyede gerçekleşmiştir (Tablo 5). Bu sonuç, ziyaretçilerin Tarihi Alandaki ziyaret noktalarının şehitlerimizi hatırlatan önemli sembeler olduğu konusunda aynı düşüncede birleştiği görülmektedir.

13. madde; ziyaretçilerin Tarihi Alanda bulunan Çanakkale Şehitler Abidesi’nin en çok heyecanlandığı ziyaret noktası olup olmadığı sorgulanmaktadır. Bu maddeye ilişkin tutum düzeyi 4,30

ortalamaya sahiptir. Ziyaretçilerin tutum düzeyi “**çok yüksek**” seviyede olduğu ortaya çıkmıştır (Tablo 5).

14. madde; ziyaretçilerin alan kılavuzlarının Tarihi Alan hakkında yeterli bilgiye sahip olup olmadığı ile ilgili düşünceleri sorgulanmaktadır. Bu maddeye ilişkin görüş düzeyi 3,82 ortalamaya sahiptir. Ziyaretçilerin görüş düzeyleri “**yüksek**” seviyede gerçekleşmiştir (Tablo 5). Bu sonuç, ziyaretçilerin Tarihi Alanda görev yapan alan kılavuzlarının Tarihi Alanın tarihi önemi ve değerleri ile ilgili yeterli bilgiye sahip olduğu görüşünde birleşmektedir.

15. madde; ziyaretçilerin Tarihi Alanda uygulanan yeni koruma yaklaşımının benzer diğer korunan alanlar için de model oluşturacağı ile ilgili görüşünü sorgulamaktadır. Bu madde 3,89 ortalamaya sahiptir ve “**yüksek**” seviyede gerçekleşmiştir (Tablo 5). Bu sonuç, ziyaretçilerin Tarihi Alanda uygulanan yeni koruma yaklaşımının korunan benzer diğer alanlar için de bir model oluşturacağını düşünmektedirler.

16. madde; ziyaretçilerin Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı koruma statüsünün milli park ziyaretçilerine yeterli hizmeti verip veremediği konusundaki görüşünü sorgulamaktadır. Bu madde 3,57 ortalamaya sahiptir ve “**yüksek**” seviyede gerçekleşmiştir (Tablo 5). Bu sonuç, ziyaretçi ortalamalarının Milli Park koruma statüsünün yeterli hizmeti verdiği sonucuna ulaşılmıştır.

17. madde; ziyaretçilerin Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı yeni koruma statüsünün Tarihi Alan ziyaretçilerine yeterli hizmeti verip veremediği konusundaki görüşünü sorgulamaktadır. Bu madde 3,80 ortalamaya sahiptir ve “**yüksek**” seviyede gerçekleşmiştir (Tablo 5). Ziyaretçi görüş ortalamalarından Tarihi Alanda yeni koruma statüsünün yeterli hizmeti sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

18. madde; Tarihi Alana gelen her ziyaretçinin Çanakkale Destanı Tanıtım Merkezi’ni görmesi durumunu sorgulamaktadır. Bu maddeye ilişkin görüş düzeyi 4,40 ortalamaya sahiptir. Ziyaretçilerin görüş düzeyleri “**çok yüksek**” seviyede gerçekleşmiştir (Tablo 5). Çanakkale Destanı Tanıtım Merkezi’ni ziyaret eden ziyaretçilerin orada gösterilen kısa filmlerden çok etkilendikleri sonucuna ulaşılmaktadır.

19. madde; ziyaretçilerin 2000 tarih 4533 sayılı Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Kanunu hakkındaki bilgi düzeyini sorgulamaktadır. Bu maddeye ilişkin bilgi düzeyi 2,77 ortalamaya sahiptir. Ziyaretçilerin bilgi düzeyleri “*orta*” seviyede gerçekleşmiştir (Tablo 5). Bu sonuç, ziyaretçilerin ilgili Kanun hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını ortaya koymaktadır. Tarihi Alana gelen ziyaretçilere alan değerlerinin yanında alanın koruma statülerine yönelik yasal düzenlemeler hakkında da bilgi verilmelidir.

20. madde; ziyaretçilerin Tarihi Alanda Çanakkale Savaşları sırasında kullanılan karargâh noktaları ve yolları hakkındaki bilgilerini sorgulanmaktadır. Bu maddeye ilişkin bilgi düzeyi 3,38 ortalamaya sahiptir. Ziyaretçilerin bilgi düzeyleri “*orta*” seviyede gerçekleşmiştir (Tablo 5). Bu sonuç, ziyaretçilerin bu yollar hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını ortaya koymaktadır. Ancak ziyaretçiler; “Mustafa Kemal Yolu Projesi” ile henüz hayata geçen yol güzergahlarında yürüdükçe zamanla yeterli bilgiye sahip olacağı söylenebilir.

Tablo 5

Tarihi Alanda Uygulanan Koruma Statülerine Yönelik Ziyaretçilerin Bilgi, Görüş ve Farkındalık Düzeyleri ile Frekans Dağılımları

Maddeler	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum		$\bar{X}$	Ss
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%		
1	343	85,8	54	13,5	2	,5	1	,3	--	--	4,84	0,39
2	129	32,3	141	35,3	81	20,3	36	9,0	13	3,3	3,84	1,07
3	91	22,8	148	37,0	97	24,3	49	12,3	15	3,8	3,62	1,77
4	42	10,5	81	20,3	101	25,3	117	29,3	59	14,8	2,82	1,21
5	48	12,0	79	19,8	78	19,5	116	29,0	79	19,8	2,75	1,30
6	54	13,5	101	25,3	102	25,5	91	22,8	52	13,0	3,03	1,24
7	99	24,8	155	38,8	81	20,3	47	11,8	18	4,5	3,67	1,10
8	161	40,3	143	35,8	60	15,0	26	6,5	10	2,5	4,04	1,01
9	91	22,8	151	37,8	88	22,0	58	14,5	12	3,0	3,62	1,07
10	71	17,8	143	35,8	107	26,8	62	15,5	17	4,3	3,47	1,08
11	83	20,8	159	39,8	98	24,5	47	11,8	13	3,3	3,63	1,03
12	192	48,0	168	42,0	25	6,3	14	3,5	1	,3	4,34	0,76
13	214	53,5	127	31,8	31	7,8	22	5,5	6	1,5	4,30	0,93
14	136	34,0	126	31,5	90	22,5	29	7,2	19	4,8	3,82	1,12
15	108	27,0	175	43,8	91	22,8	20	5,0	6	1,5	3,89	0,90
16	74	18,5	154	38,5	111	27,8	48	12,0	13	3,3	3,57	1,02
17	96	24,0	171	42,8	98	24,5	27	6,8	8	2,0	3,80	0,94
18	247	61,8	95	23,8	39	9,8	12	3,0	7	1,8	4,40	0,91
19	41	10,3	83	20,8	98	24,5	102	25,5	76	19,0	2,77	1,25
20	79	19,8	128	32,0	93	23,3	67	16,8	33	8,3	3,38	1,21
21	98	24,5	169	42,3	77	19,3	40	10,0	16	4,0	3,73	1,06
22	108	27,0	185	46,3	77	19,3	26	6,5	4	1,0	3,91	0,89
23	113	28,2	144	36,0	90	22,5	43	10,8	10	2,5	3,76	1,05
24	126	31,5	165	41,3	75	18,8	25	6,3	9	2,3	3,93	0,97
25	139	34,8	119	29,8	86	21,5	36	9,0	20	5,0	3,80	1,15
26	54	13,5	67	16,8	88	22,0	85	21,3	106	26,5	2,69	1,37

21. madde; ziyaretçilerin Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı koruma statüsünün milli parkın bir cazibe merkezi olmasına katkı sağladığı ile ilgili farkındalık düzeyini sorgulamaktadır. Bu maddeye ilişkin farkındalık düzeyi 3,73 ortalamaya sahiptir ve “yüksek” seviyede gerçekleşmiştir (Tablo 5). Bu sonuç, ziyaretçilerin Tarihi Alanın milli park olduğu dönemdeki koruma statüsünün alanı bir cazibe merkezi olmasına katkı sağladığını düşünmektedir.

22. madde; ziyaretçilerin Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı koruma statüsünün tarihi alanın bir cazibe merkezi olmasına katkı sağladığı ile ilgili farkındalık düzeyini sorgulamaktadır. Bu maddeye ilişkin farkındalık düzeyi 3,91 ortalamaya sahiptir. Ziyaretçilerin farkındalık düzeyleri

“yüksek” seviyede gerçekleşmiştir (Tablo 5). Bu sonuç, ziyaretçilerin Tarihi Alanın yeni koruma statüsünün alanı bir cazibe merkezi olmasına katkı sağladığını düşünmektedir.

23. madde; ziyaretçilerin Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı koruma statüsünün milli park olduğu döneme nazaran tarihi alan sorunlarının çözümünü hızlandırdığı ile ilgili farkındalık düzeylerini sorgulamaktadır. Bu maddeye ilişkin farkındalık düzeyi 3,76 ortalamaya sahiptir. Ziyaretçilerin farkındalık düzeyleri “yüksek” seviyede gerçekleşmiştir (Tablo 5). Bu sonuç, Tarihi Alanda hayata geçirilen yeni koruma statüsünün alanın, milli park olduğu döneme nazaran sorunlarının çözümünü hızlandırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

24. madde; ziyaretçilerin Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı koruma statüsünün sahanın Milli Park olduğu döneme nazaran bütçe, ekipman ve personel bakımından daha fazla imkana kavuşmasına imkân tanıdığı ile ilgili farkındalık düzeyini sorgulamaktadır. Bu maddeye ilişkin farkındalık düzeyi 3,93 ortalamaya sahiptir ve “yüksek” seviyede gerçekleşmiştir (Tablo 5). Bu sonuç, yeni koruma statüsünün Tarihi Alanın milli park olduğu dönemine nazaran bütçe, ekipman ve personel bakımından daha fazla imkana kavuştuğu sonucuna ulaşılmıştır.

25. madde; ziyaretçilerin Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı Başkanlığı’nın Gelibolu Tarihi Sualtı Parkı’nın dalış turizmine açılması yönündeki kararını sorgulamaktadır. Bu maddeye ilişkin görüş düzeyi 3,80 ortalamaya sahiptir ve “yüksek” seviyede gerçekleşmiştir (Tablo 5). Bu sonuç, ziyaretçilerin Gelibolu Tarihi Sualtı Parkı’nın dalış turizmine açılmasının doğru ve yerinde bir karar olduğunu düşünmektedirler. Bu karar, aynı zamanda Tarihi Alanın dalış turizminde de bir cazibe merkezi olmasını sağlayacaktır.

26. madde ziyaretçilerin “Tarihi Alandaki doğal, tarihi, kültürel ve askeri değerlerin değişen koruma statüleriyle korunduğunu düşünmüyorum” ile ilgili tutum düzeyini sorgulamaktadır. Bu maddeye ilişkin tutum düzeyi 2,69 ortalamaya sahiptir. Ziyaretçilerin tutum düzeyleri “orta” seviyede gerçekleşmiştir (Tablo 5). Bu durum ziyaretçilerin bu düşünceye katılmadıklarını ortaya koymaktadır. Ziyaretçiler, Tarihi Alandaki doğal, tarihi, kültürel ve askeri değerlerin değişen koruma statüleriyle korunduğunu düşünmektedirler.

3.3. Araştırmaya Katılan Tarihi Alan Ziyaretçilerinin Değişen Koruma Statülerine İlişkin Görüşlerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi

3.3.1. Cinsiyet Değişkenine Göre

Tarihi Alanda uygulanan koruma statülerine yönelik ziyaretçilerin bilgi, görüş ve farkındalık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine yönelik t-testi uygulanmıştır. Tablo 6’daki sonuçlar incelendiğinde, araştırmaya katılan ziyaretçilerin Tarihi Alanda uygulanan koruma statülerine yönelik bilgi, görüş ve farkındalık düzeyi ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşma göstermediği anlaşılmaktadır ($p=0,28$). Her iki cinsiyet grubuna dahil kişilerin, sorulara verdikleri yanıt ortalamalarının birbirine yakın olması, ziyaretçilerin Tarihi Alanda değişen koruma statülerine yönelik düşüncelerinin birbirlerine yakın olduğunu göstermektedir (Tablo 6). Kadınlarda Tarihi Alanda uygulanan koruma statülerine yönelik bilgi, görüş ve farkındalık düzeyi ortalaması 3,64 iken erkeklerde 3,70 olarak bulunmuştur.

Tablo 6

Tarihi Alanda Uygulanan Koruma Statülerine Yönelik Ziyaretçilerin Bilgi, Görüş ve Farkındalık Düzeylerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	t	Sd	p*
Kadın	181	3,64	0,51	-1,07	398	0,28
Erkek	219	3,70	0,52			

t: Bağımsız iki örnek t testi istatistiği, Sd: Serbestlik derecesi, *p<0,05 düzeyinde anlamsızdır.

3.3.2. Yaş Seviyesi Değişkenine Göre

Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı'nda değişen koruma statülerine ilişkin görüşlerin alan ziyaretçilerinin farklı yaş seviyelerine göre karşılaştırılmasında Welch testi kullanılmıştır. Ankete katılan ziyaretçilerin yaş seviyelerine göre oluşan grupların yanıtlarına göre Tarihi Alanda uygulanan koruma statülerine yönelik ziyaretçilerin bilgi, görüş ve farkındalık düzeylerinin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği sınıanmıştır. Farklı yaş seviyelerine sahip ziyaretçilerin Tarihi Alana yönelik bilgi, görüş ve farkındalıklarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir (p=0,58). Bu sonuç, ziyaretçilerin Tarihi Alanda uygulanan koruma statülerine yönelik bilgi, görüş ve farkındalık düzey puanı üzerinde yaş seviyelerinin bir etkisinin olmadığını ortaya koymaktadır (Tablo 7).

Yaş seviyelerine göre puan ortalamaları incelendiğinde 51-60 yaş ($\bar{X}$ =3,76) ve 61 yaş ve üzeri ($\bar{X}$ =3,72) yaşa sahip olan ziyaretçilerin diğer yaş gruplarına göre nispeten daha olumlu yanıt verdikleri görülmektedir (Tablo 7). Ayrıca en düşük puan ortalamasının 3,59 olarak 22-30 yaş grubunda ortaya çıktığı görülmektedir. Yaş seviyesi fazla gruplardaki kişilerin ortalamalarının yüksek çıkmasının nedeni genellikle emekli kişiler olmaları ve Tarihi Alan hakkında belirli bir bilince ulaşılmış olmaları ve birden fazla ziyarette bulunmalarından kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Tablo 7

Tarihi Alanda Uygulanan Koruma Statülerine Yönelik Ziyaretçilerin Bilgi, Görüş ve Farkındalık Düzeylerinin Farklı Yaş Seviyesine Göre Karşılaştırılması

Yaş	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	F	p*
18-21 yaş	13	3,66	0,47	5	0,75	0,58
22-30 yaş	68	3,59	0,46			
31-40 yaş	116	3,66	0,54			
41-50 yaş	121	3,68	0,47			
51-60 yaş	49	3,76	0,52			
61+ yaş	33	3,72	0,66			

*p<0,05 düzeyinde anlamsızdır, Sd: Serbestlik derecesi, F: Varyans analizi test istatistiği (Welch)

3.3.3. Eğitim Durumu Değişkenine Göre

Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı'nda değişen koruma statülerine ilişkin görüşlerin alan ziyaretçilerinin eğitim seviyesine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla normal dağılım sağlanmadığı için Kruskal Wallis testi yapılmıştır. Ziyaretçilerin Tarihi Alana yönelik bilgi, görüş ve farkındalık puan ortancalarının eğitim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir (p=0,28). Bu da ziyaretçilerin Tarihi Alanda uygulanan koruma statülerine yönelik bilgi, görüş ve farkındalık düzeyleri üzerinde eğitim seviyelerinin bir etkisinin olmadığını göstermektedir (Tablo 8).

En yüksek puan ortancası 3,80 olarak lise eğitim düzeyinde elde edilmişken en düşük puan ortancası ise 3,38 ile doktora eğitim düzeyinde elde edilmiştir (Tablo 8). Lisans eğitim düzeyine sahip ziyaretçilerin frekans dağılımı diğer gruplara göre yüksek olmasına rağmen Tarihi Alana yönelik bilgi, görüş ve farkındalıklarına anlamlı bir etkiye bulunmamıştır. Yine de bu gruptaki ziyaretçilerin yasal düzenlemeler ve kanunlar ile ilgili maddelere verdikleri yanıtların diğer gruplara nazaran olumlu olduğu gözlemler arasındadır.

Tablo 8

Ziyaretçilerin Tarihi Alanda Uygulanan Koruma Statülerine Yönelik Bilgi, Görüş ve Farkındalık Düzeylerinin Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılması

Eğitim Durumu	N	Medyan	Minimum - Maksimum	Sd	χ^2	p*
İlkokul	22	3,53	2,58 - 4,54			
Ortaokul	26	3,65	3 - 4,73			
Lise	91	3,80	2,54 - 4,77			
Lisans	191	3,61	2,42 - 4,96	6	7,40	0,28
Yüksek lisans	59	3,65	2,69 - 4,81			
Doktora	6	3,38	2,96 - 4			
Diğer	5	3,69	2,62 - 4,88			

χ^2 : Kruskal Wallis test istatistiği, Sd: Serbestlik derecesi, *p<0,05 düzeyinde anlamsızdır.

3.3.4. Aylık Gelir Değişkenine Göre

Tablo 9'daki sonuçlar incelendiğinde araştırmaya katılan ziyaretçilerin aylık gelir durumlarının, Tarihi Alanda uygulanan koruma statülerine yönelik bilgi, görüş ve farkındalık düzeyleri puan ortalamaları açısından anlamlı farklılaşma gösterdiği anlaşılmaktadır (p=0,008). Gelir düzeyi grupları arasında anlamlı farklılıklar dikkate alındığında anlamlı farklılık gösteren ziyaretçiler ise aylık geliri 10.001-15.000 TL arasında olan ziyaretçilerdir. Bunu, aylık geliri 1.000-5.000 TL arasında olan ziyaretçiler takip etmektedir (Tablo 9).

Tablo 9

Ziyaretçilerin Tarihi Alanda Uygulanan Koruma Statülerine Yönelik Bilgi, Görüş ve Farkındalık Düzeylerinin Aylık Gelire Göre Karşılaştırılması

Aylık Gelir	N	$\bar{X}$	Ss	Var K.	KT	Sd	KO	F	p*	Anlamlı Fark
1000-5000 TL	26	3,47 ^a	0,45	G. Arası	3,645	4	0,911	3,499	0,008	15.001-20.000 TL, 5.001-10.000 TL, 10.001-15.000 TL
5.001-10.000 TL	61	3,70 ^{bc}	0,55	G. İçi	102,846	395	0,260			
10.001-15.000 TL	102	3,77 ^c	0,50	Top.	106,490	399				20.001 TL ve üzeri

15.001- 139 3,70^{bc} 0,48
20.000
TL

20.001 72 3,53^{ab} 0,55
TL ve
üzeri

*p<0.05 düzeyinde anlamlıdır, a-c: Aynı harfe sahip gelir seviyeleri arasında bir fark yoktur, F: Varyans analizi test istatistiği, KT: Kareler Toplamı, Sd: Serbestlik derecesi, KO: Kareler ortalaması

Aylık gelir düzeyleri arasında farklılaşmayı detaylı incelemek için Duncan çoklu karşılaştırma testi yapılmıştır. Yapılan bu testle anlamlı farklılık aylık geliri 1.000-5.000 TL ile 15.001-20.000 TL, 5.001-10.000 TL, 10.001-15.000 TL olan ziyaretçiler arasında ve 10.001-15.000 TL ile 20.001 TL ve üzerinde olanlar arasında bulunmuştur. Aylık geliri 1.000-5.000 TL olan ziyaretçilerin ortalamalarının ($\bar{X}=3,47$), aylık geliri 15.001-20.000 TL ($\bar{X}=3,70$), 5.001-10.000 TL ($\bar{X}=3,70$), 10.001-15.000 TL ($\bar{X}=3,77$) olan ziyaretçilerin ortalamalarından düşük olduğu görülmektedir. 10.001-15.000 TL ($\bar{X}=3,77$) aylık geliri olan ziyaretçilerin ortalamasının ise 20.001 TL ve üzeri ($\bar{X}=3,53$) olan ziyaretçilerin ortalamalarından yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 9). Bu farklılığa göre aylık geliri hem en düşük hem de en yüksek ziyaretçi gruplarının Tarihi Alana yönelik bilgi, görüş ve farkındalıklarının diğer gruplara göre daha az olumlu olduğu ortaya çıkmıştır. Diğer bir deyişle; ortalama bir gelir seviyesine sahip olan ziyaretçilerin alana daha çok ilgi duyduğu, görmek istediği ve bunun neticesinde farkındalığının olumlu yönde ilerlediği ve geliştiği söylenebilir.

3.3.5. Ziyaret Sayısı Değişkenine Göre

Araştırmaya katılan ziyaretçilerden Tarihi Alana ziyaret sayısına göre oluşturulan grupların, Tarihi Alanda uygulanan koruma statülerine yönelik bilgi, görüş ve farkındalık düzeyleri, puan ortalamalarına göre anlamlı farklılaşma gösterdiği anlaşılmaktadır (p=0,001). Ziyaret sayısı ortalamaları arasındaki farklar dikkate alındığında farklılığa ziyaret sayısı 4 ve üzeri defa olan katılımcılar neden olmaktadır (Tablo 10).

Ziyaret sayısı arasında farklılaşmayı detaylı incelemek için Duncan çoklu karşılaştırma testi yapılmıştır. Yapılan bu testle anlamlı farklılık ziyaret sayısı 2 defa ($\bar{X}=3,53$) ile 4 ve üzeri defa ($\bar{X}=3,77$) olan ziyaretçiler arasında bulunmuştur. Bir diğer anlamlı farklılık ise ziyaret sayısı 3 defa ($\bar{X}=3,57$) ile 4 ve üzeri defa ($\bar{X}=3,77$) olan ziyaretçiler arasında bulunmuştur. Bu durum Tarihi Alana ziyaret sayısı arttıkça yeni koruma statülerine ilişkin ziyaretçilerin bilgi, görüş ve farkındalığının da arttığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bununla birlikte ziyaret sayısı 1 defa olan ziyaretçilerin ortalamalarının nispeten yüksek çıkması Tarihi Alanı ilk defa ziyaret etmelerinin yarattığı merak ve son dönemde yapılan düzenlemelerin iyi tanıtılmasının yanıtların olumlu yönde bulunmasına neden olmuştur.

Tablo 10

Tarihi Alanda Uygulanan Koruma Statülerine Yönelik Ziyaretçilerin Bilgi, Görüş ve Farkındalık Düzeylerinin Ziyaret Sayısına Göre Karşılaştırılması

Ziyaret Sayısı	N	$\bar{X}$	Ss	Var K.	KT	sd	KO	F	p*	Anlamlı Fark
1 defa	93	3,65 ^{ab}	0,53	G. Arası	4,116	3	1,372	5,307	0,001	
2 defa	79	3,53 ^a	0,49	G. İçi	102,374	396	0,259			
3 defa	53	3,57 ^a	0,47	Toplam	106,490	399				

*p<0.05 düzeyinde anlamlıdır, a-b: Aynı harfe sahip ziyaret sayıları arasında bir fark yoktur, F: Varyans analizi test istatistiği, KT: Kareler Toplamı, Sd: Serbestlik derecesi, KO: Kareler ortalaması

4. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada 1973 yılından günümüze Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı'nda değişen koruma statülerini çeşitli değişkenler açısından inceleyebilmek amacıyla ziyaretçilerin görüşlerine başvurulmuştur. Çalışma kapsamında Gelibolu Tarihi Alanı'nı ziyarete gelen 400 ziyaretçinin bilgi, görüş ve farkındalık düzeylerini belirlemek amacıyla hazırlanan anket uygulanmıştır. Elde edilen bulgular daha önce konuyla alakalı yapılmış olan çalışmaların sonuçlarıyla karşılaştırılmıştır.

Yaşar ve Şeremet (2008)'in çalışmasında; ziyaretçilerin milli parkı ziyaret etme sıklığına göre oluşturulan gruplar arasında bilgi ve bilinç açısından önemli bir sonuç ortaya konulmuştur. Ziyaretçilerin milli parkı ziyaret etme sıklıkları arttıkça, milli parka ilişkin bilgi, bilinç ve sorumluluk açısından kazanımların arttığı ortaya çıkmıştır. Bu çalışma sonuçlarının yapmış olduğumuz araştırma sonuçları ile benzer bulgular taşıdığı görülmektedir. Buna göre çalışmamızda ziyaretçilerin Tarihi Alana yönelik ziyaret sayısı arttıkça Tarihi Alana ilişkin bilgi, görüş ve farkındalık düzeylerinin de arttığı bulgusu ile Yaşar ve Şeremet (2008)'in bulguları örtüşmektedir.

Demirbulat vd. (2015)'nin çalışmalarında; Bursa'nın somut kültürel varlıklarına yönelik öğrencilerin farkındalık düzeylerini belirlemeyi amaçlamış ve elde edilen verilere göre öğrencilerin farkındalık düzeylerinin yüksek, algı ve tutumlarının ise olumlu olduğunu saptamışlardır. Bu çalışmada "Tarihi savaş alanlarının korunması gerektiğini düşünüyorum" ifadesine yüksek düzeyde katılım olduğu tespit edilmiştir. Araştırmamızda ise "Doğal, tarihi ve kültürel değerlerin "Milli Park" statüsüyle yeterince korunduğunu düşünüyorum", "Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı koruma statüsünün alanın doğal, arkeolojik, tarihi ve askeri varlıklarını en iyi şekilde koruyacağına ve gelecek nesillere aktaracağını düşünmekteyim" ifadelerine yüksek düzeyde katılım olduğu tespit edilmiştir. Araştırmamız sonuçlarının sözü edilen araştırma bulgularıyla örtüştüğü anlaşılmaktadır.

Keçe (2015)'nin çalışmasında; Ankara ilindeki tarihi ve kültürel değerlere ilişkin öğrencilerin farkındalık düzeyleri incelenmiştir. Çalışmada kültürel değerlere karşı farkındalığın cinsiyete göre normal bir dağılım gösterdiği ve cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Keçe (2015)'in elde ettiği sonuçlar ile araştırmamız sonuçlarının cinsiyet değişkeni açısından benzer özellikler taşıdığı ve bulgularımızı destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Cihangir ve Köksal (2019)'ın çalışmalarında; Osmaniye yöresinin kültürel değerlerinin bilinirliğini, bu değerlerin sürdürülebilir kullanımını ve bu değerlere karşı öğrencilerin farkındalık düzeylerini belirlemişlerdir. Çalışma sonucunda öğrencilerin yeterli düzeyde farkındalığa erişemediklerini tespit edilmiştir. Yeteri kadar değerleri ziyaret etmedikleri ve bundan ötürü bilgi eksikliklerinin olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışmamızda ise Tarihi Alanı ilk kez ziyarete gelen kişilerin Tarihi Alan ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadığı ve yeterli düzeyde farkındalığa erişemediği bulgusuyla Cihangir ve Köksal (2019)'un bulgusu örtüşmektedir.

Berber ve Somuncu (2018)'nin çalışmalarında; ziyaretçilere anket uygulanarak ziyaretçilerin tarihi milli parka dair farkındalık düzeyleri ölçülmüştür. Ziyaretçilerin büyük bir bölümü Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı'nın yeterince tanıtılmadığı yönünde görüş bildirmişlerdir. Çalışmamızda ise Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı'nın hem milli park olduğu dönemde hem de yeni koruma statüsüyle yeterince tanıtıldığı sonucuna varılmıştır. Bu yönüyle araştırmamız bu

çalışmanın bulgusu ile farklılık göstermektedir. Berber ve Somuncu'nun araştırmasında ankete katılan ziyaretçilerin büyük bir bölümünün de Millî Park'taki planlama, düzenleme, bilgilendirme gibi konulardan memnun kaldıkları görülmektedir. Çalışmamızda ise yeni koruma statüsüyle birlikte Tarihi Alanın değerlerinin korunmasına yönelik çalışmaların yeterli bulunduğu ve ziyaretçilere yeterli hizmeti verdiği bulgusuyla Berber ve Somuncu (2018)'in bulgusu örtüşmektedir.

Yeşildağ (2020)'in doktora tezinde; destinasyon imajı ölçeğinde yer alan bakım ve entegrasyon boyutunu en iyi açıklayan ifade “Temizliği iyi yapılan bir yerdir” ifadesidir. Bununla birlikte ziyaretçiler, Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı'nda gerçekleştirilen bakım ve geliştirme çalışmalarını olumlu ve yerinde bulduklarını ifade etmişlerdir. Çalışmamızda ise Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı yeni koruma statüsünün Tarihi Alan ziyaretçilerine yeterli hizmeti verdiği bulgusuyla Yeşildağ (2020)'in bulgusu örtüşmektedir.

Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı, 1915 yılında Çanakkale Savaşları'nın cereyan ettiği dünya tarihini değiştiren büyük kahramanlıkların sergilendiği, önemli bir muharebe alanıdır. Doğal, tarihi, arkeolojik ve askeri varlıkları ile önem arz eden Tarihi Alanın korunması, yönetimi, tanıtılması, iyileştirilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması için koruma statülerinin değiştirilmesine ihtiyaç doğmuştur. Bu bağlamda Tarihi Alan, 1973 yılında Milli Park ilan edilmiş, 2000 ve 2014 yıllarında yapılan yasal düzenlemeler ile yeni bir koruma ve alan yönetimi anlayışına sahip olmuştur.

Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre ziyaretçilerin Tarihi Alanda uygulanan koruma statülerine yönelik bilgi, görüş ve farkındalık düzeylerinin 3,67 ortalamaya sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu düzey “Yüksek” olarak ifade edilmektedir. Bu doğrultuda ziyaretçilerin Tarihi Alanda uygulanan koruma statülerine yönelik bilgi, görüş ve farkındalık düzeylerinin yeterli seviyede olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Maddelerle ilgili ortalamalar incelendiğinde ziyaretçilerin farkındalıklarının “**Kesinlikle Katlıyorum**” düzeyinde olduğu 4 adet maddeye rastlanmıştır. Bunlar; “Doğal, tarihi ve kültürel varlıkların zenginlik kaynağı olduğunu düşünüyorum”, “Tarihi Alanda bulunan ziyaret noktalarının şehitlerimizi hatırlatan ve yücelten önemli semboller olduğunu düşünüyorum”, “Tarihi Alanda bulunan “Çanakkale Şehitler Abidesi”nin en çok heyecanlandığım ziyaret noktası olduğunu düşünüyorum” ve “Tarihi Alanı ziyarete gelen her ziyaretçinin Çanakkale Destanı Tanıtım Merkezini mutlaka ziyaret etmesi gerektiğini düşünüyorum” maddeleri oluşturmaktadır. Ziyaretçilerin farkındalıklarının “**Katlıyorum**” düzeyinde olduğu maddelerin bazıları şunlardır: “Doğal, tarihi ve kültürel değerlerin “Milli Park” statüsüyle yeterince korunduğunu düşünüyorum”, “Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı koruma statüsünün alanın doğal, arkeolojik, tarihi ve askeri varlıklarını yeterince korunduğunu düşünmekteyim”, “Alan kılavuzlarının Tarihi Alan hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünüyorum”, “Tarihi Alanda uygulanan yeni koruma yaklaşımının benzer diğer alanlar için model oluşturacağını düşünüyorum”, “Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı koruma statüsünün tarihi alanın bir cazibe merkezi olmasına yeterli katkı sağladığını düşünüyorum”, “Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı koruma statüsünün Milli Park olduğu döneme nazaran tarihi alan sorunlarının çözümünü hızlandırdığını düşünüyorum”, “Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı koruma statüsünün Milli Park olduğu döneme nazaran tarihi alanın bütçe, ekipman ve personel bakımından daha fazla imkana kavuşmasına imkan tanıdığını düşünüyorum” ve “Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı çalışmaları arasında yer alan Gelibolu Tarihi Sualtı Parkı'nın dalış turizmine açılmasını doğru ve yerinde bir karar olduğunu düşünüyorum” olduğu tespit edilmiştir.

Ziyaretçilerin bilgi düzeylerinin “**Orta**” düzeyde olduğu maddelerin ise “Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanına özel 1973'ten günümüze yapılan yasal düzenlemeler hakkında bilgi sahibiyim”, “Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığının kurulmasına dair Kanun (2014 tarih ve 6546 sayılı) hakkında bilgi sahibiyim”, “Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı yeni koruma statüsünün içeriği hakkında bilgiye sahibiyim”, “2000 tarih 4533 sayılı Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı

Kanunu hakkında bilgi sahibiyim”, “Tarihi Alanda Mustafa Kemal Yürüyüş Yolu ve Arıburnu Cephesi Yürüyüş Güzergahı adlarıyla bilinen yürüyüş yolları hakkında bilgi sahibiyim” ve “Tarihi Alandaki doğal, tarihi ve kültürel değerlerin değişen koruma statüleriyle yeterince korunduğunu düşünmüyorum” olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte ziyaretçilerin farkındalıklarının çok düşük düzeyde olduğu maddeler bulunmamaktadır.

Tarihi Alanın doğal, tarihi, kültürel ve askeri değerlerinin korunması ile ilgili ziyaretçilerin farkındalık düzeylerinin belirlenmesi hususunda değişkenlerin (eğitim durumu, aylık gelir ve ziyaret sayısı) anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde, hem varyans analizi (One-way ANOVA) hem de scheffe testine göre anlamlı farklılaşmanın olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak yaş düzeyine göre incelendiğinde varyans analizinde anlamlı farklılığa ulaşılmış ancak scheffe testine göre anlamlı farklılığa ulaşılamamıştır.

Tarihi Alanın doğal, tarihi, arkeolojik ve askeri değerlerinin korunması ile ilgili ankete katılan ziyaretçilerin bilgi, görüş ve farkındalık düzeylerinin t-testine göre anlamlı farklılıkları incelendiğinde, her iki cinsiyet grubunda bulunan kişilerin, maddelere verdikleri yanıt ortalamalarının birbirine yakın olması, ziyaretçilerin Tarihi Alanda değişen koruma statülerine yönelik düşüncelerinin birbirlerine yakın olduklarını göstermektedir. Böylece cinsiyetin, kişilerin Tarihi alana yönelik bilgi, görüş ve farkındalık durumları üzerinde bir etkiye sahip olmadığı izlenimi edinilmektedir.

Araştırma sonuçları incelendiğinde yaş seviyesine göre oluşturulan ziyaretçi gruplarının farkındalık düzeylerine bakıldığında ileri yaş seviyesindeki ziyaretçilerin, düşük yaş seviyesine sahip ziyaretçilere göre farkındalıklarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Tarihi Alanın yeni koruma statüsü ve Kanunu hakkında bilgi sahibi olma durumuna olumlu yanıtlar verilmesinin nedeni bu yaş grubundaki ziyaretçilerin çoğunun emekli kişiler olması ve Tarihi Alan hakkında belirli bir bilince ve farkındalığa sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Diğer bir anlamlı fark ise 18-21 yaş grubundaki ziyaretçiler ile diğer gruplar arasında olmuştur. 18-21 yaş grubundaki ziyaretçilerin farkındalığının diğer gruplara göre daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Buna göre 18-21 yaş grubundaki ziyaretçilerin “2000 tarih 4533 sayılı Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Kanunu” hakkında bilgi sahibi olma durumuna olumlu yanıtlar vermesinin nedeni Tarihi Alanı ziyaret etmeden önce bilgi edinmede daha duyarlı davranmaları ve ortaöğretimde milli park kavramını ilgili derslerde sıklıkla kullanmalarındır.

Araştırma sonuçları incelendiğinde; Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı yeni koruma statüsünün bilinmesi, alanın tanınırlığını arttırması ve yeterli hizmeti vermesi hususunda eğitim seviyesi düşük olan ziyaretçilerin daha olumlu yanıtlar verdikleri tespit edilmiştir. Nitekim yüksek eğitimli kişilerin (lisans, yüksek lisans) Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı'nı korumaya yönelik kanunlar hakkındaki bilgiye sahip olduğu ancak yeni koruma statüsünün çalışmalarını yeterli bulmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tarihi Alan ziyaretçilerinden, farklı gelir düzeylerine göre oluşturulan grupların anket sorularına verdikleri yanıtlara göre, gruplar arasında anlamlı farklılaşmanın olduğu görülmüştür. Ziyaretçilerin ekonomik gelirleri arttıkça maddelere verdikleri yanıtlar da genel itibariyle olumludur. Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı koruma statüsünün alanın doğal, arkeolojik, tarihi ve askeri varlıklarını yeterince koruyup koruyamadığını ölçen maddede gelir seviyesi yüksek olan ziyaretçiler, gelir seviyesi düşük olan ziyaretçilere nazaran daha olumlu yanıtlar vermişlerdir. Diğer bir anlamlı farklılaşma Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı koruma statüsünün milli park ziyaretçilerine yeterli hizmeti verip vermemesi maddesinde gelir seviyesi orta düzey olan ziyaretçiler, gelir seviyesi yüksek olan ziyaretçilere göre farkındalıklarının daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Buna göre ortalama bir gelir seviyesine sahip olan ziyaretçilerin “Milli Park” koruma statüsünün ziyaretçilere yeterli hizmeti verdiğini, bunun neticesinde farkındalığının olumlu yönde ilerlediği ve geliştiği söylenebilir.

Ziyaretçilerin görüşleri üzerinde etkili olduğu düşünülen diğer bir değişken ise, ziyaretçilerin Tarihi Alanı ziyaret etme sayılarıdır. Buna göre Tarihi Alanı ziyaret etme sayısı fazla olan ziyaretçilerin, ziyaret etme sayısı az olan ziyaretçilere göre farkındalığının yüksek olduğu görülmüştür. Buna göre, ziyaretçilerin Tarihi Alanı ziyaret etme sayıları arttıkça, Tarihi Alana ilişkin bilgi, görüş ve farkındalık düzeylerinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada kullanılan ankette yer alan maddelere ilişkin ziyaretçilerin farkındalık düzeylerinin “Katılıyorum” ile “Yüksek” düzeyde olduğu görülmüştür. Buna göre ziyaretçilerin Tarihi Alanın hem “Milli Park” dönemi koruma statüsünün hem de Alan Başkanlığı kurulduktan sonra uygulanan yeni koruma statüsünün Tarihi Alanda yer alan doğal, arkeolojik, tarihi ve askeri varlıkları yeterince koruduğu, alanın uluslararası tanınırlığını yeterince sağladığı, ziyaretçilere yeterli hizmetin verildiği, alanın bir cazibe merkezi olmasına oldukça katkı sağladığı yönündeki görüş ve farkındalıkları genel itibarıyla olumlu düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır. Maddelerin ortalamaları incelendiğinde ziyaretçilerin Milli Park dönemi koruma statüsüne nazaran Tarihi Alan koruma statüsünün geçtiği maddelere daha “yüksek” düzeyde olumlu cevaplar verdiği ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın bu bölümünde Tarihi Alanın doğal, tarihi, arkeolojik ve askeri değerlerine yönelik farkındalığı arttırabilmek ve sürdürülebilirliği tesis etmek için getirilen öneriler şunlardır:

- 1) Ziyaretçilerin Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı'nın doğal, arkeolojik, tarihi ve askeri değerleri yanında koruma statüleri ve yasal düzenlemeler konusunda Alan Başkanlığınca daha fazla bilgilendirilmesi gerektiği önerilmektedir.
- 2) Tarihi Alana yılın belirli gün ve haftalarında ziyaretçi yoğunluğu gerçekleşmektedir. Bu durum çevre sorunlarına (çevre kirliliği, gürültü kirliliği, trafik yoğunluğu) neden olmakta ve bilinçsiz ziyaretçilerden dolayı değerler zarar görmektedir. Bu hususta Tarihi Alanın taşıyabileceği ziyaretçi kapasitesi belirlenerek ziyaretlerin bütün bir yıla yayılması ve değerlere zarar verenlerin bu alanlara erişimlerinin kısıtlanması önerilmektedir.
- 3) Tarihi Alanın uluslararası platformda tanınırlığı çeşitli etkinlik, haber kanalı, tanıtım fuarı, festival, yabancı dergi ve gazeteler aracılığıyla yapılabilir. ÇATAB ile aynı statüye sahip veya benzer savaş alanlarında çalışan kurum ve kuruluşlar ile iletişime geçilerek projeler geliştirilebilir. Bununla ilgili uzman değişimi yapılarak karşılıklı deneyimlerinden faydalanılabilir. Böylece uzun vadede yabancı ziyaretçi sayısı daha da artacaktır.
- 4) Tarihi Alan sınırları içerisinde yönlendirme tabelalarının yetersiz olması, otoparkların sınırlı olması kaynaklı sorunlar yaşanmaktadır. Yolların darlığı göz önünde bulundurularak araç yoğunluğunu önlemek ve sirkülasyonu sağlamak adına ziyaretçi yoğunluğunun belirli aylarda toplanmasının önüne geçecek uygulamalara geçilmelidir.
- 5) Tur otobüsleri Tarihi Alana dağınık ve düzensiz bir şekilde ziyaret gerçekleştirilmektedir. Özellikle tur şirketleri için ziyaret noktalarına girişlerin randevulu sistemle ayarlanması yoğunluğu azaltabileceği düşünüldüğünde randevulu sisteme geçiş hızlandırılmalıdır.
- 6) Tarihi Alanda yaşayan yöre halkına tarihi, arkeolojik ve askeri değerlerin korunmasına yönelik çalışmalar ve orman yangını riskine karşı farkındalık programları yürütülmelidir. Arazilerinde buldukları savaş objelerini Alan Başkanlığına teslim edilmesi hususunda bilinçlendirilmelidir.
- 7) Tarihi Alanda bulunan savaş kalıntıları, karargahlar, bonetler, anıtlar ve kitabelerin özgün yapısı korunarak restore edilmesi ilgili koruma ilkeleri çerçevesinde yapılmalıdır.
- 8) Çeşitli ziyaret noktalarına engelli vatandaşlar giriş yapmakta sorun yaşamaktadır. Engelli rampaları oluşturularak ziyaret noktalarına erişimleri kolaylaştırılmalıdır. Yine bisiklet yollarının hayata geçmesiyle farklı hedef kitlelerine ulaşarak ziyaretçi profili çeşitlendirilebilir.

- 9) Tarihi Alanı ziyaret eden toplam ziyaretçi sayısının tespitine yönelik çalışmalara hız verilerek ziyaretçi profilleri ve bunların beklentileri belirlenmelidir. Bu anlamda ÇOMÜ ile iş birliğine gidilmelidir.
- 10) Tarihi Alanın zamansal yoğunluk haritası çıkarılarak, alt yörelerinin taşıma kapasitesinin belirlenmesi için bir proje yürütülmelidir.
- 11) Ziyaretçi yoğunluğunun Tarihi Alanın kuzeyine kaydırılması adına bu alanlarda daha butik içeriklerle turizm aktiviteleri çeşitlendirilebilir. Bunun için kırsal mimari, sualtı sporları, tarihi yürüyüş rotaları (Şarapnel Vadisi, Mustafa Kemal Yolu vb.) oluşturulmalıdır.
- 12) Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı'nda yaşayan alan sakinlerinin (yerel halk) Tarihi Alanda yer alan doğal, tarihi, arkeolojik ve askeri değerlerin korunmasına yönelik değişen koruma statülerine ilişkin farkındalık ve memnuniyet düzeylerinin belirlenmesi hususunda benzer çalışmalar yapılması yoluna gidilmelidir.
- 13) Gelibolu Tarihi Su Altı Parkı'nda savaş batıkları yabancı ziyaretçilerin oldukça ilgisini çekmektedir. Dalışların artması ve çeşitlenmesiyle birlikte uluslararası tanınırlık daha da ön plana çıkacaktır. Ras Muhammed Milli Parkı (Mısır) ve Büyük Set Resifi Deniz Parkı (Avustralya) dalış turizmi tecrübelerinden yararlanılması yoluna gidilmelidir.

5. Kaynakça

- Bademli, R. (2005). *Doğal, tarihi ve kültürel değerlerin korunması*. ODTÜ Mimarlık Fakültesi.
- Berber, A., & Somuncu, M. (2018). Sakarya Meydan Muharebesi Tarihi Milli Parkı'nın korunan alan yönetiminin değerlendirilmesi, *TÜCAUM 30. Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (ss. 83-102).
- Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı (ÇATAB). (2016). *ÇATAB 2016-2020 Stratejik Planı*. <https://catab.ktb.gov.tr/Eklenti/50049,2016-2020-stratejik-planpdf.pdf?0> [Erişim Tarihi:01.11.2024]
- ÇATAB. (2017a). *Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan planları ve alan yönetim planı araştırma, sentez ve analiz raporları (giriş)*. Modül Planlama Harita İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti.
- ÇATAB. (2017b). *Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı yönetim planı*. Modül Planlama Harita İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti.
- ÇATAB. (2017c). *Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan planları: Araştırma, analiz, sentez ve değerlendirme raporu (yönetimsel yapı analizleri)*. Modül Planlama Harita İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti.
- Cihangir, M., & Köksal, S. (2019). Gençliğin kültürel miras algısı: Osmaniye yöresi için ankete dayalı değerlendirme. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 266-277.
- Dağlı, D. (2024). *1973 yılından günümüze Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı'nda değişen koruma statülerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Tez No. 856055) [Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Doğaner, S. (2003). Miras turizminin coğrafi kaynakları ve korunması. *Coğrafi Çevre Koruma Turizm Sempozyumu Bildiri kitabı* (ss.1-8).

- Doğaner, S. (2006). Savaş ve turizm: Troya ve Gelibolu savaş alanları. *Türk Coğrafya Dergisi*, (46), 1-21. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/198513> [Erişim Tarihi:17.02.2025]
- Doğaner, S. (2013). *Türkiye kültür turizmi*. Doğu.
- Dikyar, A. (2019). *Gelibolu Tarihi Alanı turizm bilgi sitesi ve veri tabanının oluşturulması* (Tez No. 597948) [Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi]. Yüksek Öğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Demirbulat, Ö. G., Saatçı, G., & Avcıkurt, C. (2015). Bursa'nın somut kültürel varlıklarına yönelik öğrencilerin algıları: Harmancık MYO örneği. *Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 6(12), 62-86.
- Ekinci, O. (2007). Kültürel miras imar ve belediyelerimiz. Mengi, A (Ed.). *Kent ve planlama geçmişi korumak geleceği tasarlamak*. içinde (ss. 31-38). İmge.
- Erbey, D. (2018). Tarihi, kültürel ve doğal değerlerin korunması ve yönetiminde yeni bir yaklaşım: Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı. *Planlama*, 28(3), 281-300. <http://dx.doi/10.14744/planlama.2018.40469>
- Görgülü, Z. (2007). Kültürel mirasımızın korunması üzerine bir kez daha düşünürken. Mengi, A. (Ed.). *Kent ve planlama geçmişi korumak geleceği tasarlamak* içinde (ss. 39-45). İmge.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemi kavramlar ilkeler teknikler* (31. baskı). Nobel Akademik.
- Keçe, M. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Ankara'nın tarihi ve kültürel turizm değerlerine yönelik ilgi ve farkındalıkları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 131-149.
- Keskinok, H. Ç. (2006). Kültürel ve doğal değerlerin korunmasında koruma-gelişme ikilemi. *Bilim ve Ütopya*, (144), 34-38.
- Levent, Y. S. (2011). Kültür mirasına ilişkin koruma politikaları ve uygulamalarında kamu yararı ilkesi. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, (11), 115-132.
- Özdamar, K. (2003). *Modern bilimsel araştırma yöntemleri*. Kaan.
- Özdamar, K. (2004). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi 1* (5. baskı). Kaan.
- Özbek, O. (2008). Gelibolu Yarımadası güneyindeki bazı höyüklerin son araştırmalar ışığında yeniden değerlendirilmesi. *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, (127), 1-14.
- Tekin, H. (1991). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Yargı.
- Yaşar, O. (2001). Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı (Barış Parkı), yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri. *Türk Coğrafya Dergisi*, (36), 171-201. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/198600>
- Yaşar, O., & şeremet, M. (2008). Türkiye'de milli park eğitimi ve milli park eğitimine ilişkin bir araştırma: Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(5), 910-942.
- Yazıcıoğlu, Y., & Erdoğan, S. (2004). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Detay.
- Yeşildağ, B. (2020). *Savaş alanlarında algılanan hizmet kalitesi, destinasyon imajı ve davranışsal niyetler ilişkisi: Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı örneği* (Tez No. 647144) [Doktora Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.